

Neobjavljeni doprinos Stanislava Prepreka Hrvatskom crkvenom kantualu

Duro Rajković, Petrovaradin

(II. nastavak)

Dalje g. Kokot govori o biti pravog cecilijanstva. Veli: "Cecilijanstvo mora biti liturgijsko". I francuski i njemački cecilijanci bili su liturgijski usmjereni i počeli su s odlučnom obnovom u tom pravcu, samo mi nismo.

Francusko cecilijanstvo ne poznajem, ali mi je zato vrlo dobro poznat početak i historijat razvoja njemačkog cecilijanstva. Imao sam prilike pregledati prva godišta i *Musicae sacrae i Cäcilienvereinsorgan-a*, a pročitao sam i sve važnije članke, a osobito "Berichte" (Vijesti, kao naši dopisi), od godine 1900. do danas. Na temelju tog iskustva mogu reći, da liturgijska obnova, u današnjem smislu, nastaje tek u najnovijem vremenu; početak pada u doba uvođenja Vaticane. Da su njemački cecilijanci i u početku izdavali i promovirali liturgijsku zbornu literaturu, van svake je sumnje. Ali da je to imalo malo veze s općim liturgijskim sudjelovanjem puka, isto je tako istina. Puk je uglavnom i dalje pjevao iz svojih pjesmarica s narodnim i umjetnim (a ponarodenim) popjerkama. Te su pjesmarice izdavane uvijek nanovo i u sve baljim izdanjima, a izdaju se još i danas npr. biskupijske pjesmarice, koje s liturgijskim kantualom, kakvog zamišlja g. Kokot, imaju vrlo malo sličnosti. (Vrlo lijepa, strogo crkvena pjesmarica, u duhu naših "hrvatskih korala", je npr. Mohr-ova *Cäcilia* izdana 1912. godine). Tu je njihovo cecilijanstvo djelovalo posredno: došlo se do strožeg mjerila, pa je i izbor pučkih popjevaka postajao sve bolji. Inače je puk, dok je zbor na koru pjevao latinske liturgijske tekstove, bio nedjelatan, ako što je na mnogo mjesta još i danas (1932. godina, op. us.). Nažalost, nije mi poznato kad je opatija Beuron počela s izdavanjem Schottovih pučkih Misala s usporednim tekstovima. Taj Misal je mnogo pridonio ispravnoj liturgijskoj pobožnosti.

Tu njemačko cecilijanstvo nije ni trebalo djelovati neposredno. Ali mi, koji nismo imali gotovo ni jedno dobru pjesmaricu, morali smo se pobrinuti, da puk dobije dobre, pučke popjevke. Tu je trebalo neposredno djelovati. Zato i smijemo reći, da su stari hrvatski korali, njihovo otkriće i promicanje, glavna zasluga našega cecilijanstva. Ako ih zovemo "hrvatski korali", oni to ime s pravom i nose: mnogi hrvatski korali jasno pokazuju, da su postali od Rimskog korala. "Dobri Kriste" je primjerice, da tako kažem, od note do note koralan s vrlo malom razlikom: to nije ništa drugo, nego *Crux fidelis* sa himnom *Pangue lingua*, koji se pjeva za vrijeme klanjanja na Veliki Petak.

Naše cecilijanstvo imalo je prema tome posve druge ciljeve pred sobom, a rodilo se konačno baš u doba, kad se vodila borba Vticane protiv Mediceji, ili još bolje rečeno, Mediceje protiv Vaticani. Žalostan je to bio događaj! Rim je bio progovorio, i te kako progovorio u jednoj tako zamašnoj stvari, ali ga se nije baš tako oduševljeno slušalo. Posljedice te borbe, koje nije trebalo biti, ostale su ponegdje još i danas: mnogi i danas još tvrdokorno pjevaju Mediceju.

Kako sam rekao, naše cecilijanstvo je imalo svoj cilj, a da pored toga nije zanemarilo koral i liturgijski duh osvjedočit će se svatko, tko samo prolista Sv. *Ceciliju* tijekom onih 25 - godina. I sam glazbeni prilog to lijepo pokazuje: godine 1930. i 1931. i u 4 ovogodišnja broja izdano je u prilogu 42 skladbe, od toga 22 s liturgijskim tekstom, bilo na hrvatskom, latinskom ili staroslavenskom jeziku.

Što vrijedi mrtvo slovo, ako nema duha, da ga oživi? Što bi nam vrijedilo 25 godina najčistije liturgike i gregorijaničke, kad ne bi još do danas bila ostvarena? I doista, možemo reći slično s g. Kokotom: *što nam vrijedi 25 godina rada kad od mjerodavnih nitko nije bio moralno prisiljen raditi u tom pravcu?* Da me se krivo ne razumije, mjerodavni su za mene ovdje u prvom redu "rectori ecclesiae", župnici. Niti su oni imali neko, recimo, naređenje, raditi na cecilijanskoj ideji, niti su se oni sami mnogo brinuli za taj rad, potaknuti možebitnim spontanijem čitanjem Sv. *Cecilije*. O rijetkim i časnijim izuzecima, koji za općenitost (na žalost!) malo važe, nije ovdje riječ.

Rad našeg cecilijanstva, koje je tako reći, u početku svoga djelovanja ušlo u stare kolotečine, bio je napadan i osuđivan. A kako bi tek bio primljen, da je odmah od početka stao na tako isključivo liturgijsko stanovište? Na takvo stanovište nisu se odmah postavili ni Francuzi, a još manje Nijemci, koji svojem "Kirchenlied-u" i dandanas posvećuju veliku pozornost.

Osim toga valja računati s psihom naroda. Mi volimo pjesmu, imamo je, hvala Bogu, dosta, u svim prilikama rado pjevamo, pa i u crkvi. Naš puk voli primjerice neku crkvenu popjevku, ljubomorno je čuva, makar koliko ona u našim očima bila nakazna. Često je u tom upravo fanatičan. Zar da i mi k njemu pristupamo s istom nepopustljivošću i silom mu narivamo ono, što on, barem još zasad, neće? Kakvi bismo bili prosvjetitelji u očima puka? Ponavljam, treba poznavati psihu naroda, uživjeti se u njegov način mišljenja i rasuđivanja i tek onda stvarati zaključke, odluke i birati sredstva za rad.

G. Kokot se obara na naše cecilijanstvo, koje naziva promašenim, kao i sav rad naših skladatelja, koji (bolje bi bilo reći: kad) skladaju neliturgijske tekstove. O prvom sam dosta rekao, a o ovom drugom mogu reći samo to, da i drugi narodi imaju skladatelje, koji uglazbljuju neliturgijske tekstove; neprestano iz tiska izlaze misne, marijanske i svetotajstvene popjevke, sve do onih za razne prigode, i to s neliturgijskim tekstom, a da to nitko ne osuđuje.

Nego opet na jednom mjestu ne mogu razumjeti g. Kokota. On doslovce veli ovako: "Klanjam se radu naših cecilijanaca, ... oduševljen sam prijateljem naših pučkih korala, ... volim i cijenim naše crkvene kompozitore, osobito one iz "Sv. Cecilije" ... itd. A malo dalje ipak veli: "Nismo počeli, kad je trebalo početi, kako su drugi počeli - nismo izdali jedne liturgijske, prave liturgijske pjesmarice". Ovdje opet mogu reći: ili - ili! Ili ćemo prvo prihvatiti, a drugo osuditi ili obratno; tu ja nagodbe ne vidim. Držim da se u jednom ozbiljnom članku ne može jedna ista stvar čas napadati a čas opet hvaliti.

Konačno veli g. Kokot: "Ne trebamo kantuala, u kojem bi bile stvari koje smo već izdali, sve se one još mogu dobiti (o tom se ni ne radi!) tko ih treba, pa da su svi dosadnji priručnici do jednoga rasprodani (!?). Trebamo.... liturgijski kantula". Tko je pročitao ono, što sam dosad napisao, bit će mu jasno, trebamo li još ono, što smo dosad trebali ili zbilja ne trebamo. G. Kokot žudi jamačno u potaji za jednom ogromnom lomačom, u kojoj bi izgorjele sve naše dosadašnje pjesmarice i pjesme, a ostao samo koral, nešto klasične i moderne polifonije. No, g. Kokot treba znati, da ja imam 4 *Vijenčeve* pjes-

marice, 2 Novakove, 1 kantual i još mnogo drugi naših pjesmarica i da one nikako ne bi došle do te lomače (lomača, o kojoj, moram ponoviti, g. Kokot ništa nije pisao, ali sve mi nešto veli, da je o njoj mislio) iako ja volim koral i želim, da ga naš puk što prije zapjeva.

I sada g. Kokot donosi sadržaj "svoga" kantuala i moli "da ga se mirno pročita".

Evo ga:

I. dio: Misni kantual

1. Uvod: Najvažnija upozorenja o crkvenoj glazbi i crkvenom pjevanju.
2. Rimski kalendar (kako ga ima francuski *Liber usualis*) 3. *Asperges me i Vidi aquam*
4. Koralne mise: I. (pashalna), II. (svečana), N. (svečana) VII. (blagdani duplicis ritus), VIII. "de Angelis" (za iste blagdane), IX. (blagdani Bl. Dj. Marije), XI. (nedjelje pod godinom), XVII. (Advent i Korizma), napokon *Missa de Reguiem sa Libera*
5. Credo: L, III. i IV
6. Jedna kratka figuralna misa, koja bi se mogla pjevati 2-glasno i 4-glasno (Stehle: *Missa coronata*)
7. Pučke misne pjesme (Za tihe mise, pa makar s prevedenim liturgijskim tekstom)
8. Misni odgovori (koralni) (Štampano kao odvojeni arak)

II. dio: Liturgijski kantual

1. Uvod: Liturgika crkvene godine (kratka pouka)
2. Advent: Koralne pjesme: *Rorate* (*Liber usualis* str. 1569.), *Ave Maria*, *Inviolata*, *Virgo parens Christi*, *O quam glorifica*, *Rosa vernans*, *Alma redemptoris Mater*, *Tota pulchra es Maria*, *Ave regina coelorum*, *Salve mater misericordiae*, *Salve Regina*. Juratovićeve moteti (što se pjevaju u zagrebačkoj katedrali)
Neke pučke pjesme (Iz "Vijenčeve pjesmarice")
3. Božić: Koralne pjesme: Božićni himan: *Iesu Redemptor*, *Adeste fideles* (stari koral)
Nešto figuralno na tekstove iz III. mise
Moguće ovdje Perosijev: *Quem vidistis pastores?*
Naše pučke božićne pjesme (Neke iz "Vijenčeve pjesmarice")
- Ime Isusovo: *Iesu dulcis memoria* - Koralno i pučki
4. Korizma: Koralno: *Audi benigne Conditor* (korizmeni himan), *Attende Domine*, *Stabat mater*, *Miserere*.
Moguće nešto za zbor
Naše pučke korizmene pjesme
5. Uskrs: Koralno: *Ad regias* - uskrsni himan, *O filii et filiae* (stari koral), *Victime paschali* (uskrsna sekvenca)
Figuralno: *Terra tremuit* (moguće onaj iz zagrebačke katedrale)
Naše pučke uskrsne pjesme
6. Duhovsko doba:
- Duhovi: *Veni Creator* (duhovski himan), *Veni sancte* (duhovska sekvenca) i jedan pučki *Dodi, Duše*.
- Spasovo: *Salutis humanae sator* (himan) i pučka pjesma na prevedeni tekst himna

Sveto Troistvo: *Jam sol recedit*, koralno i pučki (prevedeno)

Tijelovo: Koralno: *Pange lingua, Verbum supernum, Sacris solemniis, Aeterne Rex* (tijelovski himan), *Lauda Sion* (sekvenca), *O salutaris hostia, Ave verum, Homo quidam, Adoro te, O sacrum convivium, Adoremus in aeternum*.

Figuralno: (vidi *Obredni kantual*) Pučki: *Sion goro* (uobičajeni), *Moguće što iz Vijenčeve pjesmarice*.

Srce Isusovo: Koralno i pučki *Te saeculorum principem*
7. *Svetački dani:* Koralno (himni): *Exuliet orbis* (apostolski), *Deus tuorum militum* (mučenički), *Iste confessor*, VIII. način, alius modus (priznavalački), *Iesu corona virginum* (blagdani svetih djevica), *Fortem virili* (blagdani djevica i mučenica), *Ave maris stella, O gloriosa* (za blagdane Bl. Dj. Marije; ostalo vidi Advent), *Placare Christe* (Svi sveti).
Sve prijevode ovih himana za pučko pjevanje

III. dio: Obredni kantual

1. Uvod: O obredima (kratka pouka)
2. *Obredi Svijećnice:* Onako, kako je u "Obredniku" 3. *Cvjetnica:* Blagoslov palma, procesija i "Muka"
(Muku bi trebalo načiniti po Kindlein-Kolanderovom kantualu s tekstom iz Zagodina Sv. *Pisma*), *Tubae* po "Hraniloviću". Prije toga koralno: *Pueri Hebraeorum* i *Gloria laus*.
4. *Prosnici dani:* Po *Obredniku*
5. *Veliki Tjedan:* Velika Srijeda navečer: Lamentacije (po Preindlu) i treća lekcija zborna (hacmonizacija Hranilović)
Veliki Četvrtak, Petak, Subota: Preurediti Kindlein-Kolanderov kantual prema "Vaticani i novom Misalu".
6. *Obred Uskrsnuća:* Po dijecezanskom *Obredniku*. *Regina coeli* - zbor.
7. *Obred Tijelovske procesije:* Prema dijecezanskom *Obredniku* udesiti 4 euharistijske pjesme za 2-glasni i 4-glasni zbor (*Sacris solemniis, Adoro te, O salutaris hostia, Tantum ergo*).
8. *Zaziv Duha Svetoga:* Po *Obredniku* - koralno i pučki
9. *Zahvalnica (Te Deum):* koralni i obični po *Obredniku*
10. *Obred večernjice:* Onako, kako se obavlja u Francuskoj: Litanije i *Tantum ergo* nekoliko.
11. *Doček biskupa:* Po dijecezanskim propisima. *Ecce sacerdos* (zbor)
12. *Državni blagadani:* Po dijecezanskim propisima.
13. *Nadgrobnice*
14. *Dodatak:* *Magnificat*, koralno i eventualno u "falsobordonu" (Mitterer)
Psalam V: *Laudate Dominum*

I ovom "liturgijskom kantualu" mogli bismo s pravom mnogo toga prigovoriti, pošto i g. Kokot dopušta "svega pomalo".

Npr. Božićno doba, u 2. dijelu, vrlo je siromašno. *Rosa vernans* je zaista lijepa pjesma, ali za ovakav kantual nije; ta pjesma je neke vrste versus-a alleluaticus-a, melizmatki vrlo razvijena i nije za pučko pjevanje, kao što nisu ni ostali versus-i alleluaticus-i iz Rimskog Graduala.

U "Obrednom kantualu" ne znam, zašto bi *Muku* trebalo načiniti po Kindlein-Kolanderovom kantualu, kao i obrede na Veliki Četvrtak, Petak i Subotu, a Lamentacije po Preindlu, i još k tomu 3. lekciju za zbor! Tu su jedino mjerodavne melodije (Muke i Lamentacije, kao i svih obreda Velikog Tjedna) iz *Otiicium Maioris Hebdomadae*. Čemu opet ta pabirčenja, kad se sve može imati novo i najbolje, i koralno? Tko želi nešto za zbor, lako će to naći u bezbroj dobrih izdanja.

Isto je tako nepotrebno i ono nešto "figuralnoga" (misa, Juratovićeve moteti, Perosi, onaj *Terra tremuit* upravo "iz zagrebačke katedrale" itd.). To su u prvom redu osobne želje g. pisca: zato izbor polifonije, ako je tko želi izvoditi, treba prepuštiti svakom zboru na volju i ne pretrpavati kantual takvim skladbama.

Ni polifonija, ni pučke pjesme, koje g. pisac konačno ipak dopušta, ne spadaju u ovakav liturgijski kantual. U dodatku bi trebao biti ili nacrt vespere (večernje) ili jedna cijela votivna vespera (npr. presv. Otajstvu), a ne samo "Magnificat".

Taj nacrt g. Kokota nije preopsežan, kako on veli; prije bismo rekli da je siromašan prema našem dosadašnjem bogatstvu u pjesmama: samo božićnih pjesama imamo preko 70, a gdje su druge!

G. Kokot govori o kantualu kao priručniku za orguljaša, a nigdje ne spominje, bi li trebalo i posebno izdanje za puk, ako i veli da bi se tim kantualom uvelike unaprijedio liturgijski duh u narodu.

Velika je pogreška, što g. Kokot ne veli kako da se uredi I. dio kantuala s obzirom na tekst. On kaže: "Sve što se smije, neka bude štampano u dva teksta, latinski i hrvatski." Dakle, gotovo cijela II. i III. knjiga. Je li obadva teksta za pjevanje ili ovaj drugi samo kao tumač? Kao takav potreban je hrvatski prijevod i za I. dio; to je g. pisac jamačno zaboravio.

Pri kraju članka, govoreći o koralu i braneći ga proti prigovorima, da ga narod "ne voli", govori o svom uspješnom radu u Križevcima. Drugo je nešto, što puk *voli slušati*, a drugo je opet nešto, što puk *voli i hoće pjevati*. Da koral može biti senzacija i u lošem smislu riječi, a ne samo u dobrom, osvjedočio sam se sam. Isto tako ne stoji, da se može raditi samo ako se hoće: treba tu i ljubavi, da se može istrajati u radu, a što je najglavnije, i *sposobnosti* za takav rad.

Ako ne možemo odmah ući "u obruč ispravnoga liturgijskog cecilijanstva", to uistinu nismo nikakav izuzetak, jer u taj "obruč" nisu posve ušli ni drugi veći narodi, koji su prije nas i odlučnije radili na tom polju. Time se tješimo.

Neka naše cecilijanstvo ide i dalje svojim zacrtanim putem: neka bude uvjereno, da ide dobrim putem. Tako isto neka se utješe naši skladatelji "neliturgijskih" tekstova: i oni dobro rade kao i njihovi kolege u drugim narodima.

Mi trebamo kantual kakav su zamišljali pokretači ankete i svi, koji su o tom čitali (ako se i nisu javili u *Sv. Ceciliji*): *jednu crkvenu pučku pjesmaricu odnosno priručnik za oraljaša. u kojoj bi koral bio na prvom mjestu* (1-2. ordinarija, rekvijem, zahvalnica itd. pa svi obredi i procesije prema novom *Obredniku*), a glavni sadržaj bile bi naše dobre pučke i umjetne pjesme, na čelu s našim starim "koralima".

Nadam se, da ćemo uskoro i dobiti takav kantual i pokraj ove "neuspjele" ankete.

Potrebna nam je i čisto liturgijsko-koralna obnova. Usporedno s radom *Sv. Cecilije* i našeg cecilijanstva, treba pokrenuti i rad na širenju gregorijanskog koralu. Bili bismo zahvalni g. Kokotu, da pokrene jednu našu *Revue gregorienne*; uvjeren sam da bi svaki naš *pravi* crkveni glazbenik postao suradnikom takvog časopisa. Uz izdavanje takvog časopisa, zamišljam i promicanje liturgijskog duha uvođenjem Kniewaldovog Misala među puk, a *Sv. mise* među školsku djecu. U programu samog lista morale bi biti upute i nacrti propovjedi o liturgiji, tumačenja gregorijanskog koralu i detaljne upute za njegovo uvođenje.

Nadalje bi u takav program pripadalo i izdavanje koralu za puk u malim svescima, kao što npr. radi opatija Griissau; ponajprije misni rezponzoriji (latinski), *Asperges me, Vidi aquam*, zatim nekoliko ordinarija (svaki posebno) itd. Sve to, razumije se, u modernoj notaciji, s hrvatskim tekstom i s usporednim izdanjima za orguljaše.

Prvo izdanje Kniewaldovog Misala ima samo hrvatski tekst, drugo ima djelomično i latinski, a treće izdanje, nadam se, bit će cijelo s usporednim tekstom, latinski i hrvatski. Kao konačni cilj vidim u duhu onakav laički *Misal*, kakav imaju Francuzi: i s usporednim tekstom i s gregorijanskim melodijama (recimo: izdanje A s koralnom, a izdanje B s modernom notacijom). U dodatku bi bile koralne pjesme iz Vaticane i benediktinskih knjiga, poredane prema crkvenoj godini (kao zbirke *Cantus selecti* ili *Varii cantus*).

Uz taj *Misal*, u istom formatu (18°), trebala bi jedna knjiga za obrede, procesije i druge prigode; ovdje sve samo na hrvatskom jeziku, jer na to imamo pravo.

Do tog cilja postupno bi nas pripremala malo prije opisana izdanja te naše gregorijanske revije, a s vremenom bi se spomenuta revija mogla združiti i sa *Sv. Cecilijom*, kao što su se godine 1929. združili u jedan časopis njemački *Cäcilienvereinsorgan* i regensburška *Musica sacra*. Takvim ćemo doći i do liturgijskoga i do koralnoga pjevanja i na taj postupni i usporedni način s neliturgijskom pjesmom uspjjet ćemo, da liturgijskoj i koralnoj pjesmi malo pomalo prokrčimo put i dovedemo je do nadmoćnog položaja u crkvenoj glazbi, kakav koralu od davnih vremena pa do danas i pripada, a pripadat će mu i u buduće.

Dobra namjera g. Kokota i njegovo oduševljenje za liturgijsko pjevanje i koral može ga ispričati, što je u svojoj prevelikoj gorljivosti stao na tako odlučno stanovište, koje se u svom isključivom obliku ne može, još zasad, primijeniti na naše prilike.

Da su veliki promicatelji koralu cijenili pučku pjesmu i držali je, pače, potrebnom, neka nam kao najsjajni dokaz, na kraju ovog članka, posluži kritika pučke mise *Speyzer Domfest-Messe* skladatelja i velikog štovatelja koralu *J. Haas-a* (vidi njegov opus 62. *Zwei Kirchensonaten* i opus 77. *Lieder der Schnsucht*), koje je napisao *P. Dominik Johner*, jedan od najvažnijih tumača i poznavatelja koralu, beuronski prior. On veli doslovno ovako: "Das ist lapidarer Stil fiir Volksmassenchor und doch von wunderbar glaubiger Wärme durchflutet. Das muss ergreifend wirken.... Haas sollte uns doch in diesen Stil ein Kirchengesangsbuch geben". Ovo posljednje glasi u prijevodu: *Haas bi trebalo da nam u tom (lapidarnom i jezgrovitom) stilu podari jednu crkvenu pjesmaricu.*

(Svršetak)